

ЗВО «УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»
КАФЕДРА ЕСТРАДНО-ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

КУРСОВА РОБОТА

з методики викладання естрадного співу

на тему:

**«Естрадне вокальне мистецтво як феномен масової культури
XX – XXI століть»**

Студента (ки) 4 курсу ММс – 20 групи

напряму підготовки – 025 Музичне мистецтво

Хабайлюк Христини Василівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник Струтинська Христина Василівна

Викладач естрадного вокалу

(посада, вчене звання, науковий ступінь,

прізвище та ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: ____ оцінка: ECTS ____

Члени комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Івано-Франківськ – 2023

АНОТАЦІЯ

У роботі розглянуто естрадне вокальне мистецтво у контексті феномену масової культури, зокрема визначено поняття естрадного вокального мистецтва, досліджено його історичний розвиток, окреслено його ознаки та проаналізовано творчість видатних естрадних виконавців. Актуальність роботи полягає в тому, що феномен естрадного мистецтва крізь призму масової культури не є повністю дослідженим. До того ж сьогодні обізнаність у цій темі є вкрай важливою для студентів, які мріють стати вокалістами, музикантами або ж педагогами. Вивчення феномену естрадно вокального мистецтва є необхідним для збереження і розширення знань про його історію та вплив на суспільство.

Об'єктом дослідження є естрадне вокальне мистецтво як феномен масової культури. Предметом дослідження є естрадне вокальне мистецтво та творчість естрадних виконавців Квітки Цісик та Платона Майбороди.

Метою роботи є розкриття багатогранності та важливості естрадно-вокального мистецтва як феномену масової культури та суспільства ХХ – ХХІ століть.

Під час дослідження було застосовано теоретичні методи дослідження (історичний аналіз, дедуктивно-індуктивний метод, теоретичного узагальнення, абстрагування, вивчення літератури), а також емпіричні (спостереження, опис).

Курсова робота складається з вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи становить 39 сторінок.

Визначено, що феномен естрадного вокального мистецтва як масової культури полягає у його здатності об'єднувати широке коло людей та впливати на нього, створюючи спільний простір співпереживань, емоцій та цінностей. Естрадне вокальне мистецтво – це важливий елемент культурної комунікації та формування сучасних систем цінностей. Виявлено, що явище естрадно-

вокального мистецтва виникло не так давно, проте стало унікальним мистецьким явищем, що вирізняється власною стилістикою, естетикою та поетикою. Охарактеризовано феномен творчої особистості співака – багатогранного явища. Доведено, що справжні артисти естради - це художники, що впливають на суспільство та культуру. Репрезентовано унікальну виконавицю - Квітку Цісік. Проаналізовано творчий шлях батька української естради - Платона Майбороди.

Ключові слова: естрада, естрадне вокальне мистецтво, масова культура, феномен, творча особистість.

SUMMARY

The work examines the pop vocal art in the context of the phenomenon of mass culture. Particularly, the concept of pop vocal art is defined, its historical development is studied, its features are outlined, and the works of outstanding pop performers are analysed. The relevance of the work lies in the fact that the phenomenon of pop art through the perspective of mass culture has not been fully researched. Moreover, today awareness of this topic is extremely important for students who want to become vocalists, musicians, or teachers. Studying the phenomenon of pop vocal art is an opportunity to preserve and expand knowledge about its history and impact on society.

Studying the phenomenon of pop vocal art is important for preserving and expanding knowledge about its history and impact on society.

The object of the study is pop vocal art as a phenomenon of mass culture. The subject of the research is pop vocal art and the work of pop singers Kvitka Cisyk and Platon Maiboroda.

The purpose of the study is to reveal the versatility and significance of pop vocal art as a phenomenon of mass culture and society of the XX – XXI centuries.

The research was conducted using theoretical research methods (historical analysis, deductive-inductive method, theoretical generalisation, abstraction, literature survey), as well as empirical methods (observation, description).

The coursework contains an introduction, two chapters, conclusions to each chapter, general conclusions and a list of used references. This work comprises 39 pages in total.

It is determined that the phenomenon of pop vocal art in the context of mass culture lies in its ability to unite and influence a wide range of people, by creating a common space of empathy, feelings and values. It is the only art that can simultaneously entertain, inspire and impress with its scale and variety of genres. Pop vocal art is an important element of cultural communication and the establishment of modern value systems. It is revealed that the phenomenon of pop vocal art appeared relatively recently. Nevertheless, it has become a unique artistic phenomenon that is distinguished by its own style, aesthetics and poetics. The article describes the phenomenon of the singer's creative personality, a multifaceted phenomenon. It is confirmed that true singers are artists who influence society and culture. The unique performer Kvitka Cisyk is also introduced. The creative path of the father of the Ukrainian variety art is analysed.

Key words: estrada, pop vocal art, mass culture, phenomenon, creative personality.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ЗАСАДИ ЕСТРАДНОГО ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА.....	8
1.1. Етимологія естрадного мистецтва та історія естрадного вокального мистецтва.....	8
1.2. Особливості та базові засади естрадного вокального мистецтва.....	16
1.3. Специфіка естрадної масової культури.....	20
РОЗДІЛ 2. ЕСТРАДНЕ ВОКАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ.....	23
2.1. Феномен творчої особистості естрадного співака.....	23
2.2. Феномен Квітки Цісик.....	26
2.3. Платон Майборода – батько української естрадної музики.....	31
ВИСНОВКИ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37

ВСТУП

Естрадне вокальне мистецтво – це один з найважливіших компонентів музичної культури. Воно завжди відіграло важливу роль у культурному житті суспільства. Ця форма мистецтва об'єднує в собі музику, вокал та сценічну майстерність, і впливає на наше сприйняття та розуміння культури.

«У ХХ ст. в результаті науково-технічного прогресу, зокрема появи аудіо-та відеозапису, цифрових технологій, новітніх засобів масової комунікації, відбувається трансформація культурного простору, у якому особливого значення набуває естрадне мистецтво як таке, що має найбільший соціальний резонанс» [21, с. 14].

Вокальне естрадне мистецтво – важливий культурний феномен, його провідні характеристики визначають історичний контекст та вплив на суспільство. Багатогранне вокальне естрадне мистецтво відіграє вагомую роль для культури і суспільства в цілому. Адже вокальне естрадне мистецтво не лише розважає, воно відображає соціальні, політичні та культурні аспекти свого часу, а також формує музичний та культурний ландшафт сучасного суспільства.

Актуальність роботи полягає в тому, що явище культурного феномену естрадного вокального мистецтва не є повністю дослідженим. «Вокальне естрадне мистецтво є складним конгломератом жанрів, напрямів та стилів, а тому вивчення потребує нових підходів, які б відповідали внутрішнім законам її функціонування у культурному просторі» [21, с. 14].

Надзвичайно важливим завданням є дослідити еволюцію естрадного вокального мистецтва крізь призму історичного розвитку. Це дозволить зберегти і розширити знання про історію естрадного вокального мистецтва вплив на суспільство. До того ж сьогодні обізнаність у цій темі є вкрай важливою для навчальних закладів та студентів, які мріють стати вокалістами чи музикантами. Ця тема заслуговує на дослідження, оскільки допоможе

зрозуміти, як технології змінюють способи створення, виконання та сприйняття вокального естрадного мистецтва.

Багатоаспектність означеної проблематики підтверджує її актуальність як і для наукового дослідження, так і для розвитку культурних практик у сучасному світі.

Мета роботи – розкриття багатогранності та важливості естрадно-вокального мистецтва як феномену масової культури та суспільства ХХ–ХХІ століть.

Реалізація поставленої мети передбачала виконання таких **завдань**:

1. Визначити поняття естрадного вокального мистецтва.
2. Дослідити історичний розвиток естрадного вокального мистецтва.
3. Ідентифікувати поняття «масової культури».
4. Розглянути поняття та теоретичні засади цього виду мистецтва.
5. Проаналізувати творчість видатних вітчизняних та світових естрадних виконавців.

Об'єктом дослідження є естрадне вокальне мистецтво як феномен масової культури.

Предметом дослідження є естрадне вокальне мистецтво та творчість естрадних виконавців Квітки Цісик та Платона Майбороди.

Теоретичну базу дослідження склали наукові праці Н.В. Дрожжиної [7], М. Мозгового [14], Т. Рябухи [20], Т. Самаї [21, 22].

Методи дослідження:

- метод теоретичного дослідження (опрацювання критичних джерел з даної тематики);
- історичний аналіз;
- описовий метод (обґрунтування сутності музичного мистецтва естради в контексті розвитку масової культури ХХ – ХХІ ст.);
- дедуктивно-індуктивний метод (для аналізу і синтезу наукових теорій і концепцій).

- теоретичного узагальнення – для підведення підсумків дослідження.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що шляхом дослідження та аналізу було описано естрадне вокальне мистецтво в контексті феномену масової культури ХХ–ХХІ століть. Окрім того, вперше було детально проаналізовано феномен творчої особистості Квітки Цісик.

Структура та обсяг роботи.

Робота складається з вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 39 сторінок, основного тексту – 36. Список використаних джерел налічує 29.

РОЗДІЛ 1. ЗАСАДИ ЕСТРАДНОГО ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

1.1. Етимологія естрадного мистецтва та історія естрадного вокального мистецтва

«Естрада є досить новим самобутнім, художнім і культурним феноменом, у рамках якого маніфестувало себе в ХХ столітті музичне мистецтво» [7, с. 18]. Однак, попри порівняно короткий історичний шлях розвитку, вокальне естрадне мистецтво сформувалося у світі музичної творчості як унікальне мистецьке явище, що вирізняється власною стилістикою, естетикою та поетикою.

В «Енциклопедії Сучасної України» термін «естрада» має дві дефініції: (франц. *estrade*, від ісп. *estrado* – поміст, від лат. *stratum* – настил, поміст). По-перше, це сцена де виступають актори, музиканти, співаки, оратори тощо. По-друге, це вид сценічного мистецтва, що є доступним для сприйняття широкими масами глядачів і слухачів, яке є синтезом різних форм виконавства [27]. У своїй статті «Естрада» В. Солодовник [26] стверджує, що естрадне мистецтво також носить назву «легкий жанр», що існує в доступі для великої аудиторії глядачів і слухачів. Існує також вираз «легка музика». Його вживають у контексті одного з видів естрадного мистецтва.

Варто зазначити, що на відміну від української культури, для Заходу поняття естради не є притаманним. Це поняття замінюють терміни «естрадний артист» та «естрадний репертуар». Вище згадані терміни використовуються для позначення місця виступу артиста і типу його репертуару. У Західноєвропейських країнах та країнах Америки часто вживають своєрідні назви, зокрема: «мюзик-хол, кафе-концерт, вар'єте, кабаре, шоу» [14, с. 5].

Традиційно естраду поділяють на три групи: концертну, театральну та святкову. «До концертної естради (колись дивертисментної) входять усі естрадні концерти з різновидами виступів. Театральна естрада або у вигляді

камерних вистав театрів мініатюр (театрів-кабаре, кафе-театрів) або ж, навпаки, в масштабних концертних ревію, що показують у мюзик-холах з великим акторським складом і першокласною сценічною технікою. Святкова естрада пов'язана з народними гуляннями та святкуваннями на відкритому повітрі. Сюди ж, безумовно, належать і стадіонні свята з спортивними і концертними виступами, а також бали, карнавали, маскаради, що влаштовуються в палацах і будинках культури, і вистави в кафе і ресторанах» [21, с. 25]. У кожній групі власні стосунки з аудиторією, чого не можна сказати про інші види виконавських мистецтв. Наприклад, концертна та театральна («кафешатанна») естрада працює з організованою публікою, тоді як святкова естрада будує свої стосунки з «неорганізованою» аудиторією.

Саме естрадне мистецтво зародилося ще в Середньовіччі. «Воно було пов'язане з творчістю вагантів, майстерзінгерів, трубадурів (у Західній Європі). Щодо теренів України, то це була діяльність скоморохів та акторів вертепу. З кінця другої половини XIX ст. професійне естрадне мистецтво починає розвиватися у мюзик-холах, вар'єте, кабаре та ін. Під впливом віденської оперети, джазу, афроамериканського фольклору формувалась естрадна музика. Наприкінці 50-х років XX ст. в капіталістичних країнах виник специфічний напрям – так звана «поп-музика...» [26].

Проте, варто зазначити, що особливості «естради як художнього явища були закладені ще в античні часи» [28, с. 89]. «У стародавньому світі існувало два типи грецької музики – діонісійська та аполонічна. Аполонічна музика характеризувалася переважанням інтелектуального начала, більшою строгістю і певним «академізмом», тоді як діонісійська музика була емоційною, насиченою, звернена до емоційного начала, і її можна вважати витоком естрадного мистецтва» [28, с. 89]. Тому діонісійська музика є одним з джерел естрадної музики.

Історію українського вокального мистецтва можна розділити на чотири періоди:

Перший період датується серединою XIX – початком XX століть. Згідно з Дрожжиною, цей період є «передестрадним періодом» [7, с. 16].

У цей час популярними були садово-паркові розваги. Проводилися такі заходи у літніх міських садах з відкритими майданчиками, що нагадували ракушок або у літніх театральних будівлях та помостах. Також для цього періоду характерними були ресторани та кафе із концертною програмою, кабаре, театри мініатюри. До того ж широкого розвитку набули дивертисменти. Також для цього періоду характерні вставлення музичних номерів у ярмарки.

Другий період в історії музичного мистецтва естради Дрожжина називає періодом «професіоналізації» [7, с. 16]. Датується він 20–50-тими роками XX ст. Особливу роль відіграє джазове мистецтво, що тісно зблизилося з естрадою, додавши неповторний колорит як інструментальній, так і танцювальній, і вокальній музиці довоєнних і повоєнних років. Також у цей час розквітають такі форми естрадного мистецтва як ревю (що відіграло велику роль у становленні та розвитку пісенного шлягеру й популярної музики) і вар'єте (20–30-ті рр. XX ст.). Має величезну популярність у першу чергу масова пісня, розвивається синкретичний жанр мюзиклу, пишеться кіномузика. Естрадна музика, що позиціонує себе як мистецтво, метою якого є розвага та рекреація, професіоналізується й виходить на домінуючі позиції по відношенню як до народної, так і до академічної музики. «Це стає можливим багато в чому завдяки комерційному успіху естради, масово тиражованої та розповсюдженої за допомогою грамзапису, кінематографу та радіо» [7, с. 16–17].

Незважаючи на утиски естрадного мистецтва, 40–50-ті рр. стали розквітом естрадного вокального мистецтва [21, с. 174]. «У цьому періоді естрадне мистецтво виконує важливу соціально-культурну функцію піднесення патріотичного духу у період війни та повоєнної відбудови» [21, с. 174].

«Епохою протесту і комерціалізації» за Дрожжиною є третій період в історії музичної естради (кінець 50-х – 80-ті рр. XX ст.). У цей період розвивається молодіжна «культура протесту», що проявлялася в таких жанрах

як рок-н-рол, біт, хард-рок, панк-рок, реп. Дрожжина характеризує цей час «асиміляцією контр-культурного потенціалу року з шоу-бізнесом, формуванням єдиної музичної поп-індустрії з власними принципами та інститутами» [7, с. 17]. Також паралельно естрада розвивається класичних програмах мюзик-холів, шансоньє. Замість мюзиклу з'являється новий «синкретичний» жанр – рок-опера, а в музичну практику впроваджується звук, трансформований електричними підсилювачами та мікрофонами. Це надає року не лише специфічного інструментального звучання, а й своєрідного вокального стилю [7, с. 17].

Тут необхідно виділити період 70-х – 80-х рр., оскільки він став етапом «формування естрадного пісенного репертуару» [6, с. 70]. Даний період ознаменувався жанровими змінами та новими виконавськими засобами» [6, с. 70]. За Ю. Драбчук: «загальною рисою світової естради як різновиду масової культури стає поширення шлягерів (від нім. *schlager* – ходовий товар та *schlagen* – бити в барабан)» [6, с. 70]. Це особливо популярні пісні, які відповідають музичній моді. Шлягер характеризується: «типовими темами, простотою викладу, чіткістю ритму, лаконічністю сюжету» [6, с. 70]. Окрім адаптації багатьох стилів і форм світової естради, українська естрадна пісня 60 – 70-х років ХХ століття продовжувала розвивати ліричні традиції, в тому числі й самодіяльного та домашнього музикування. Приміром, «особливості давнього українського романсу та сольного співу, тісно пов'язані з фольклорними джерелами, зберегли своє значення і в наш час» [14]. Чудовим прикладом є пісні П. Майбороди, І. Шамо, О. Білаша, І. Поклада, С. Сабадаша та В. Михайлюка. «Вони відіграли надзвичайно важливу роль у розвитку української національної пісенної сцени» [10, с. 2].

Внаслідок послаблення ідеологічного тиску великий вплив на українську пісенну естраду 70-х рр., мали зарубіжні гурти та виконавці, зокрема «Бітлз», «Роллінг Стоунз», Елвіс Преслі, Чак Беррі та Кліфф Річард. Тому для того, щоб набути власного творчого амплу знадобився певний час. Тут неможливо не згадати українські ВІА «Смерічку» та «Кобзу». Ці гурти майстерно поєднували

різні стилістичні та виконавські елементи, в тому числі інструментальний стиль «рок» з українськими народними піснями. Водночас створювалися самодіяльні та професійні ансамблі й оркестри, які мали на меті збагачення традицій українського музичного фольклору. Тут важливо згадати джаз-оркестри «Дніпро», «Зелений вогник», оркестр Київського державного цирку, ансамблі «Свірчкове число», «Тріо Найдичів», «Арніка» [6].

Четвертий етап історичного шляху – «глобалізаційний». Його часове визначення – 90-ті рр. ХХ ст. – сьогодення. Саме у цей період естрада трансформується в глобальне явище музичної культури та людства загалом. Адже естрада стала й невід’ємною частиною життя людей. Так для поширення пісень використовується кіно, радіо, телебачення та інтернет, а відеокліпи візуалізують музику і роблять її «доступною» на емоційному рівні людям найрізноманітніших «телевізійних» культур. Дрожжина зазначає такі мінуси як стандартизація, орієнтація на швидке «споживання», позбавляння змісту, та плюси – комерційна підтримка талантів, полістилізм, свобода творчого пошуку [7, с. 18].

Проголошення Незалежності України 24 серпня 1991 року ознаменувало початок великих змін в українській музиці. На початку 90-х зароджується вітчизняна естрада, яку згодом почали називати шоу-бізнес. Найбільш плідним роком дослідниця Т. Самая зазначає 1998 рік. Це був час, коли «українські артисти, взяли на себе відповідальність за майбутнє пісенної культури України» [21, с. 124]. Саме тоді виникла розгалужена мережа звукозаписних лейблів, відео- та аудіокомпаній, продюсерських агенцій, національних фестивалів і конкурсів, музичних періодичних видань, телеканалів, шоу-проектів. Вокальне естрадне мистецтво цього періоду в Україні є яскравим, різноманітним і багатожанровим. Т. Самая перелічує таких майстрів тогочасної естради як: «В. Зінкевич, Н. Яремчук, М. Мозговий, С. Ротару, Н. Шестак, І. Попович, І. Бобул, Л. Сандулеса, О. Білозір, Т. Петриненко, І. Білик, В. Павлік, М. Бурмака, Катя Chilly, Н. Могилевська, Руслана, В. Хурсенко, М. Одольська, К. Бужинська, О. Юнакова, Каріна Плай, Інеш, гурти «Табула Раса», «Брати

Карамазови», «Плач Єремії», «Океан Ельзи», «Аква Віта», «Скрябін», «Грін Грей», «ВВ», «Кому вниз», «Нічлава-блюз», «Брати блюзу» [21, с. 124]. Проте згодом, як зазначає дослідниця, в цьому ж році українських естрадних артистів було «витіснено з українського ринку представниками шоу-бізнесу агресора» [21, с. 124]. Це призвело до тимчасового призупинення розвитку.

Початок 2000-них років ознаменувався тим, що «вперше українську естраду можна назвати шоу-бізнесом, бо її ознаками у цей час стала реклама, поява яскравих образів, дорого вартісних концертів та різноманітних способів здобуття прихильності слухача» [6]. У 2002 році на телебаченні з'являється новий канал – «М1», який стає головним інформаційним джерелом музичного життя країни. Інші музичні канали – MTV-Україна, OTV, Entermusic також посприяли розкриттю української естрадної музики і вивели її на новий рівень.

Вартою уваги є також класифікація М. Мозгового. Дослідник виділяє три етапи розвитку української естрадної пісні, виокремлює три етапи в його розвитку: «50–60-х, 70–80-х та 90-х років ХХ століття» [14, с. 13].

Мозговий описує 1950–60-ті рр. як період «Мозговий характеризує 1950–1960-ті роки «періодом синтезу народних традицій виконавства з деякими елементами західної масової музичної культури. Це стало основою для розвитку нових естрадних жанрів» [14, с. 13].

1970–1980 рр. – «збагачення пісенного репертуару, до якого увійшли твори найрізноманітніших жанрів – від обробок народних пісень до справжніх хітів» [14, с. 13]. Також дослідник звертає увагу на комерціалізацію естрадної творчості.

Період 1990-х років та сучасності за М. Мозговим характеризується «інтеграцією у міжнародну арену шоу-бізнесу і стрімкою адаптацією до ринкових відносин» [14, с. 13].

Неможливо не згадати про естрадно-вокальне мистецтво у сучасній Україні.

Українське естрадне вокальне мистецтво за період Незалежності України перебуває в стані насиченого розвитку. Це потребує постійного вивчення та

аналізу серед музикознавців і культурологів. «З кожним роком зростає кількість україномовного музичного контенту, на теренах сцени з'являється нова плеяда молодих артистів-вокалістів, збільшуються вимоги до націоналізації української культури та просування її у широкі версти населення» [7, с. 119].

Сучасні форми естрадного мистецтва цілком породжені народною традицією, поєднуючи давні види й форми народного співу з поп-музикою сьогодення. За В. Тормаховою «народний фольклор є не є виключно музичним феноменом. Це важливий елемент розвитку сучасного соціуму та основа релігійної обрядовості народу» [28, с. 58].

При визначенні ключової парадигми розвитку естрадного мистецтва сучасної України, необхідно згадати колективи, що відіграють важливу роль у сучасній естраді, а саме: «Kalush Orchestra, Go-A, Onuka, Alina Pash, ДахаБраха, Бумбокс, Океан Ельзи, Скрыбін, ТанокнамайданіКонго, Антитіла» [24, с. 25].

Розвиток українського естрадного мистецтва протягом другого десятиліття XXI століття ознаменувався появою нових, амбітних та впізнаваних виконавців, серед яких «Kalush Orchestra», Аліна Паш, Onuka, Go-A, Христина Соловій та інші сподвижники поширення народних звичаїв і традицій національної культури. Завдяки вдалому поєднанню автентичних мотивів та сучасного електронного звучання, свіжі композиції гідно представляють сучасну поп-культуру.

Популяризація цієї творчості завжди вимагає активної концертної та фестивальної діяльності. Чимало українських культурно-мистецьких платформ організували концертні програми в мирний час, серед них: «Гогольфест, Atkas Weekend, Західфест, Країна мрій, Lviv Jazz fest та інші» [24, с. 27]. «Саме завдяки багаторічній організації заходів такого масштабу знання публіки про світову поп-культуру лише поглиблюються, відкриваючи нові напрямки та жанрово-стильові особливості цього сучасного явища» [27].

Досить прикритим фактором інтенсифікації цього процесу для сучасного мистецького простору стала як вже згадана російсько-українська війна, що розпочалася у 2014 році. Ще більше вплинула активна фаза війни, яка

розпочалася у лютому 2022 року. «Саме з 2022 року серед українців на музику з елементами фольклору досяг значного рівня, про що свідчать хіт-паради та статистика більшості стрімінгових платформ для онлайн-прослуховування музики та перегляду відео» [28, с. 90].

У цей непростий час, який долає наша країна, неймовірно важко знайти в собі сили для боротьби з безжальністю ворога та натхнення для перемоги. Зараз, на етапі війни в Україні, ми просто не можемо нівелювати ту силу, яку може принести розвиток національного вокального естрадного мистецтва для підтримки бойового духу українського народу та згуртування нашої нації проти зовнішньої агресії.

Навіть у тяжких випробуваннях війною українська музична культура показує світові незламність і міцність духу нашого народу. В Україні пісня завжди була, є і буде душею народу, надихаючи країну на здолання ворога [12, с. 95]. З огляду на дослідження С. Б. Манько, ключовою ідеєю сучасної української естради, на думку дослідників, є популяризація етнокультурних та національних мотивів, стилізованих під актуальні стильові вподобання слухача.

Дослідивши панораму функціонування вітчизняної естради сьогодні, С. Б. Манько [12, с. 98] виділив наступні тенденції в естрадному музичному мистецтві, які визначають його загальний розвиток у часи війни:

1. Згуртування артистів у спільних проєктах в одній тематичній пісні на військову тематику;
2. Створення волонтерських колективів, які їздять з концертами до військових;
3. Організація благодійних концертів для збору коштів на допомогу Збройним силам;
4. Створення творів на військову тематику для підтримки бойового духу та зміцнення патріотичного настрою;
5. Перехід на україномовні тексти раніше російськомовних вітчизняних артистів;

6. Переспівування та актуалізація старих відомих пісень, наприклад, «Ой, у лузі червона калина»;
7. Участь у міжнародних проєктах для привернення уваги до війни в країні;
8. Створення мотиваційних відеороликів артистами;
9. Ремікси артистів на свої пісні з іншими сучасними текстами;
10. Продовження дистанційного навчання для студентів естрадних відділень з новими ідейними орієнтирами;
11. Творчість дітей, які власним співом долучаються до збору коштів на допомогу армії.

Отже, не зважаючи на досить недовгий історичний шлях, історія естрадного вокального мистецтва є дуже насиченою. За цей період естрадне вокальне пережило чимало трансформацій, але все ж таки вийшло на новий рівень та стало феноменом масової культури. Загалом є чотири етапи розвитку естрадного вокального мистецтва. У даному підрозділі було детально описано кожен етап, а також розглянуто естрадне вокальне мистецтво крізь призму гіркої сучасності.

1.2. Особливості та базові засади естрадного вокального мистецтва

«У науково-мистецькій літературі продовжує існувати упереджена думка, що класична музика – це шедевр, а естрадна – аматорська і дилетантська» [21, с. 126].

Т. Самая пояснює це тим, що в академічній музиці багато творів написані за всіма класичними нормами, але в них відсутня «художньо-естетична мораль». Схоже відбувається і в естрадній (поп-музиці). Поряд з піснями популярність яких минає за один день існують справжні шедеври, які передаються з покоління в покоління. У країнах Заходу такі твори називаються «вічнозеленими (евєргрінами)» [21, с. 126]. В Україні популярні музичні твори називають «золотим фондом вокальної естради» [21, с. 126].

Естрадне вокальне виконавство відіграє невід'ємну роль у музичній культурі. Особливо популярність цього жанру зросла у ХХІ столітті. Адже це період четвертої науково-технічної революції, глобалізації та тотальної трансформації.

Тому необхідно визначити роль естради в суспільному житті. Естрадне мистецтво виконує такі функції:

1. Комунікація та забезпечення емоційного контакту між людьми [22, с. 64];
2. Художньо-естетична функція [22, с. 64], яка проявляється у просвітницькому значенні естради;
3. Розважальна функція [22, с. 64];
4. Функція відпочинку [22, с. 64].

Естрадне вокальне мистецтво – це окремий музичний жанр, різновид творчої діяльності, яка передбачає спілкування вокаліста з аудиторією завдяки пісні.

Згідно з Т. Самая естрадне мистецтво ґрунтується на таких засадах:

- відкритість, що полягає в контакті з аудиторією, де глядач є учасником, а не лише спостерігачем;
- простота використання виразних засобів, доступних пересічному глядачеві;
- синтетичний характер естрадного мистецтва, що включає поєднання елементів різних видів мистецтв;
- лаконічність полягає у втіленні художнього образу в лаконічній формі протягом короткого часового проміжку;
- імпровізація – здатність реагувати на непередбачувані події;
- «мобільність – здатність артиста реалізовувати професійну діяльність за будь-яких умов і швидко реагувати на актуальні суспільні явища та процеси» [21, с. 3];

- «індивідуальність артиста або «сценічний імідж» є головною візитівкою естрадного виконавця» [21, с. 3]. Імідж є значущим для кожного естрадного артиста. Він створюється за допомогою різноманітних засобів: від вибору костюму, макіяжу та зачіски до танцювальної постановки, елементів шоу-програми, візуальних та звукових ефектів, піротехніки, стенограми тощо, але й цілою низкою інших [21, с. 3]. Образ артиста має відображати зміст, характер і жанр пісні.

Також дослідниця виділяє постійні та змінні ознаки пісенної естради. До постійних ознак належать:

- концерти виконавця для великої аудиторії, яким передують реклама та розповсюдження альбомів, відеокліпів, нот;
- залучення у виконання пісні таких мистецтв як хореографія і візуалізація, танець, комп'ютерна графіка, світлові ефекти;
- аранжування пісні, яке постійно змінюється згідно з сучасними вимогами (мелодія, ритм);
- співвідношення мелодії і поетичного тексту, де часто з'являються різні зв'язки від «прямолінійних збігів до контрапунктичних неузгодженостей» [21, с. 17–18].

До змінних ознак відносяться:

- стилістика різних стилів та історичних періодів, масштаби яких вимірюються розвитком естрадного жанру: століттями (XX – початок XXI ст.), десятиліттями, роками. Першорядне значення мають ритмічні малюнки популярних танців, які є основою естрадних пісень;
- стилістика національна. Вона впливає на вокальний естрадний жанр з точки зору словесної національної мови;
- втілення фольклорних елементів, які є частиною стилю кожної пісні;
- особистісні стилі виконавців, залучених до створення естрадної пісні, синкретична єдність поета, який написав вірш, композитора, який написав музику, аранжувальника, який поєднав музику і текст;

- особливості естрадного шоу, в якому беруть участь: режисери, хореографи, художники по світлу; звукорежисери; дизайнери та стилісти; постановники танців і сценічних рухів; виконавські групи (балет, бек-вокалісти, ритміка та ін.) [21, с.18].

Творчість видатних естрадних співаків демонструє не лише кристалізацію індивідуального виконавського стилю, але й спрямованість до його динамічного вдосконалення. Динаміка оновлювання репертуару та виконавства – це особливість, притаманна масовій культурі загалом. Вона знаходить своє відображення і у виконавських стилях видатних естрадних співаків.

Ще однією ознакою естрадно-вокального мистецтва є те, що естрадний виступ передбачає надзвичайну концентрацію творчих зусиль співака заради реалізації художнього образу за мінімальний проміжок часу. Естрадний співак постає лідером, співрозмовником, здатним викликати бажання людей слухати його, завоювати глядача під час виступу. Вміння налагодити діалог з аудиторією, впливаючи на неї – це ті специфічні навички, якими повинен володіти сучасний естрадний співак.

Окрім цього, Т. Рябуха [20, с. 27] розглядає характер й особливості сучасного естрадного мистецтва і вказує на те, що естрадний вокальний жанр характеризується специфічними особливостями такими як:

1. «вбудованістю у систему комерційної маскультури (шоу-бізнес)» [20, с. 27];
2. «професійним обладнанням в галузі музики і тексту (всі естрадні пісні створюються за законами професійного ремесла)» [20, с. 27];
3. «шлягерною стандартизованою природою, де можливі індивідуальні творчі знахідки, але як правило, лише в області виконавської подачі музично-текстового матеріалу» [20, с. 27];
4. «сценічною репрезентативністю, зростання ролі якої спостерігається в міру вдосконалення масових комунікацій (спочатку це було зосереджено в камерно-концертному «живому показі»), а в результаті переросло в явище

«пісенного театру», а також таких його варіантів, як відеоальбом, відеокліп)» [20, с. 27].

Петро Волошин стверджує, що: «Творчі принципи естрадного вокального виконавства базуються на специфічних особливостях, які викликані характером звуковидобування, фразування, технологічними засобами, правильним трактуванням стилістичних ознак, що вимагає точного відтворення метроритмічної структури твору, характерних для сучасної естрадної музики штрихів» [3].

Отже, естрадне вокальне мистецтво посідає важливе місце в культурі, виконуючи функції виховання, розважання, відпочинку та естетики. Естрадне вокальне мистецтво полягає в спілкуванні артиста з аудиторією. У даному підрозділі було відзначено постійні та змінні ознаки естради, а також специфічні особливості сучасного естрадного вокального виконавства. Таким чином, було зроблено акцент на значущості та варіативності естрадного вокального мистецтва в сучасному світі, демонструючи його значення та специфіку в контексті масової культури.

1.3. Специфіка естрадної масової культури

Функціонування музичної естради пов'язане з виникненням і метаморфозами такої неоднозначно оцінюваної в роботах різних теоретиків форми культури, як «масова культура». Щоб зрозуміти специфіку естрадної масової культури, потрібно насамперед визначити поняття «масової культури» загалом.

Культура – це багатовимірна система, це сукупність усіх соціальних, культурних, релігійних, художніх та інтелектуальних виразів та досягнень, які характеризують певне суспільство або спільноту. Вона включає в себе цінності, традиції, мову, мистецтво, обряди, способи життя, ідеологію та багато інших аспектів, які формують ідентичність та спосіб життя групи людей. Кожний культурний історичний тип розгортається як складно організований процес, в

межах якого функціонують різноманітні, контрастні, часом протилежні явища [29, с. 340].

Таким чином феномени масової та елітарної культури є водночас протилежними та взаємопов'язаними складовими сучасної культури. Вони є уособленням актуальних для європейської людини культурних проблем початку ХХ століття. Крім того вони суттєво вплинули на сучасне культурне середовище, що характеризується пошуками шляхів подолання розриву між елітарною та масовою культурами, так званим пошуком «багатовимірного діалогу» [29, с. 340].

Вперше термін «масова культура» був використаний Шиллером та Гете у ХVІІ столітті. Також над проблемою масової культури розмірковував Ніцше. З ХХ століття феномен масової культури знаходиться в центрі багатьох різноманітних досліджень філософів, мистецтвознавців та соціологів. У культурології термін «масова культура» вперше був застосований Максом Горкгаймером – німецьким філософом та соціологом. Цей термін був заснований у праці «Мистецтво і масова культура» (1965 р.). Згодом філософ Джон де Макдональд ввів у культуру США скорочене поняття «маскульт».

Згідно з теоретиком Р. Вільямсом: «масова культура – це те, що подобається великій кількості людей» [2, с. 237]. Масова культура за думкою більшості дослідників є джерелом поширення матеріальних та духовних цінностей споживача. Вона постійно трансформується та перебуває у процесі динамічного розвитку.

Сучасні науковці поділяють наступне розуміння поняття феномену «масової культури»: «у парадигмі якого феномен зазначається культурою повсякденного життя, що формується виключно для загального сприйняття масовою свідомістю людської спільноти, шляхом споживання продукції засобів масової інформації. Вивчення центральної проблематики феномену масова культура знаходить свою реалізацію шляхом використання методичного підходу з емпіричним аналізом процесів масової комунікації. В якості характерних проявів масової культури досліджуються тексти культури засобів

масової інформації, де в якості споживача відповідної продукції є масова аудиторія» [5, с. 21].

Отож, масова культура є складним «конгломератом течій, що мають музичні і позамузичні ознаки: приналежність до визначених соціокультурних рухів (психоделічний рок, панк-рок), вікова орієнтованість (рок для підлітків, для дорослих), динамічна інтенсивність (важкий рок), технічна оснащеність (електронний рок), взаємодія з ними або іншими музичними традиціями й стилями (бароко-рок, джаз-рок, фолк-рок та ін.), місце в системі художньої культури (рок-авангард, поп-рок)» [15, с. 323].

Варто зазначити, що вокальне естрадне мистецтво – це невід’ємна складова масової культури. Воно відіграє вагомую роль у сучасному культурному музичному житті народу. Естрадний спів є одним з найбільш масових видів мистецтва і важливих засобів культурної комунікації. Також значний вплив на свідомість мас має шоу-бізнес, зокрема міжнародний, частиною якого і є естрадне мистецтво. Таким чином естрадне мистецтво є феноменом, який виходить за межі мистецтва і є масовим явищем життя людей. «Естрада є чинником який регулює смаки, ідеї, образи і, як наслідок, сучасну систему цінностей. Інакше кажучи, музичне мистецтво естради є формою «інформаційно-семантичного впорядкування смислових, філософсько-естетичних, соціально-оціночних, художньо-творчих аспектів відносин людини з оточенням, виражених у гармонізованому звучанні» в умовах сучасної масової культури» [7, с. 16].

Отже, масова культура як особливий феномен соціокультурного життя, система духовних та естетичних цінностей, що відіграє власну роль у галузі музичного пізнання і спілкування між людьми, активно впливає на соціум. На думку Т. Лютого, «масова культура хоч і не претендує на роль транслятора фундаментальних цінностей, але здатна виступати (здебільшого через медіакомунікацію) своєрідним швидким механізмом регуляції людських запитів. Тому важливо для кожної культури мати свою національну масову культуру, в якій зберігаються ознаки ідентичності» [1, с. 47].

РОЗДІЛ 2. ЕСТРАДНЕ ВОКАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ

2.1. Феномен творчої особистості естрадного співака

Справжній артист естради – це не ремісник, а справжній художник [7, с. 89]. Справжній артист естради – це талановита і виразна особистість, яка вміє вражати аудиторію своїм мистецтвом на сцені. Це людина з унікальними вокальними, музичними та сценічними здібностями, яка здатна передати емоції і спілкуватися з глядачами через своє виступове мистецтво. Справжні артисти естради надихають та роблять великий вплив на культуру та суспільство.

Творча особистість естрадного співака – це багатогранний феномен, який поєднує в собі музичний талант та виразність виконавського мистецтва. Він може бути автором пісень або інших музичних композицій, а також вміти інтерпретувати і виносити на сцену різні музичні жанри та стилі з власним характерним виконавським почерком. Це та людина, яка присвятила себе мистецтву.

Варто зазначити, що феномен виконавської індивідуальності естрадного співака є не досить висвітленим питанням у науковій літературі. Загалом індивідуальність можна визначити як сукупність унікальних рис, характерних для кожної людини, що виражають її неповторність і виявляються в особистості через характерні риси, інтереси та особливості. Це те, що відрізняє одну особу від іншої.

Індивідуальність виражається в створеній духовно-практичній реальності та є результатом саморефлексії та моральної совісті, які формують особистість як духовну індивідуальність.

Виконавська індивідуальність естрадного співака – це система унікальних рис, характерних саме для даного виконавця, що характеризують його загальну поведінку, виконавський стиль та сценічний образ, виділяючи його серед інших естрадних співаків.

Для того щоб розкрити «сутність унікального творчого «Я» естрадного співака» [7, с. 90], необхідно вміти аналізувати феномен творчої особистості естрадного співака. Н. Дрожжина пропонує 4 рівні аналізу творчої особистості вокаліста [7, с. 90]:

1. Психологія особистості.

Цей етап полягає в дослідженні рис темпераменту та характеру особистості, тобто вроджених якостей особи, так званого «генотипу». До уваги також беруться такі ознаки характеру притаманні індивіду, як: талант, громадянська позиція, внутрішній світ. Окрім цього описується вплив соціального середовища на артиста. Тут важливі умови в яких виховувалася та розвивалася особистість. Ще одним компонентом цього етапу є визначення творчої індивідуальності. Цей процес передбачає аналіз біографії виконавця та рис моментів, які стали вирішальними у формуванні творчої особистості.

2. Система художніх принципів та прийомів виконання.

Становлення творчого «Я» вокаліста – це процес, який дозволяє виконавцеві виявити свій унікальний стиль та виразність в музиці. Успішна реалізація творчого Я базується на поетиці виконавського стилю. Вона полягає у «вмінні особистості акцентувати сильні сторони своїх художніх обдарвань, та здатності зберігати «ядро» особистісної чарівності – харизму» [7, с. 93]. Поетика виконавського стилю виражається в емоційній інтерпретації. Виконавець використовує свій стиль та виконавські прийоми, щоб передати власні емоції та почуття, закладені в музику. Цей етап також включає аналіз ціннісних орієнтирів виконавця. Ціннісні орієнтири – це основа успішної реалізації творчої особистості та формування чіткої позиції, що є не менш важливим для загального образу та сприйняття.

Також до цього етапу Н. Дрожжина відносить організацію художньо-сценічного процесу, а також складові сценічного виступу. Посил, який хоче донести виконавець має бути гармонійно поєднаний з художньо-сценічним простором.

Важливим компонентом аналізу естрадного виконавця є комунікативна система «виконавець – публіка – виконавець». Вона включає в себе взаємодію виконавця з аудиторією під час виступів, спілкування з фанатами та безпосередньо реакцію публіки на виконавця. Ця система впливає на успішність виконавця, його популярність та сприйняття аудиторією.

3. Третій етап полягає в **аналізі семантики образу виконавця**.

Тобто в описі унікальності виконавця, а саме «сутності виконавської унікальності» [7, с. 95]. Також на цьому етапі необхідно звернути увагу на такі художньо-виражальні засоби, як пластика та міміка. Кожна творча особистість може використовувати ці засоби унікальним способом, виражаючи свою індивідуальність та стиль. Не менш важливим є поетичний текст та дослідження яким способом виконавець інтерпретує його.

А семантику образу виконавця необхідно проаналізувати те, як вокаліст репрезентує себе на сцені. Тут варто звернути увагу на імідж артиста, його сценічний образ.

4. Останній етап – це **вокально-професійна техніка естрадного співака**.

Насамперед цей етап включає аналіз якісних параметрів голосу співака. «Уявлення про характер і якість звучання голосу, про знаходження потрібного тембру і динаміки вокального твору асоціюється у вокаліста, в свою чергу, з уявленнями про те, який прийом необхідний у тому чи іншому випадку, як знайти необхідну якість звучання, які використовувати вокально-виконавські та вокально-технічні засоби, щоб передати художній образ, який виник в уяві» – Н. Гребенюк [4, с. 168]. Якісні параметри – це вокально-технічні прийоми, тембральне забарвлення, діапазон, а також оригінальна манера співу творчої особистості. Окрім цього, цей етап включає аналіз рівня майстерності та системи підготовки вокаліста.

Таким чином, ця чітка структура аналізу допомагає зрозуміти всі аспекти, які впливають на творчу особистість естрадного співака, від психологічних

особливостей до вокальних та виразних засобів. Такий підхід сприяє глибокому розумінню та оцінці таланту та унікальності виконавця.

2.2. Аналіз феномену творчої особистості Квітки Цісик

Квітка Цісик – співачка українського походження, що підкорила Голівуд. Її називають «чарівною квіткою України», «легендою за океаном», «голосом Америки та душею України». В історії американської легкої музики Квітка Цісик представлена як: «Голос, що звучить найчастіше у світі». Її пісні прослухали 22 мільярди слухачів [24, с. 5]. У чому ж полягає феномен творчої особистості співачки? Проаналізуємо її персоналію за схемою Н.В. Дрожжиної.

Генотип. Квітка Цісик, безумовно, є особистістю з сильним та вольовим характером. Вона була невтомною та наполегливою. Квітка завжди звертала увагу на деталі, була дуже людяною, приємною та милою до людей.

До індивідуальних ознак характеру можна віднести патріотичний ліризм. Перш за все, вона співала українські пісні. Варто зауважити, що це не просто переспів, а органічне і витончене передання духу і ментальності українців. Цісик була відвертою зі своєю аудиторією. Також варто додати, що Квітка була надзвичайно талановитою та щирою людиною.

На особистість Квітки Цісик, безумовно, вплинули соціум та умови виховання. Квітка народилася 04.04.1953 р. в Нью-Йорку. Цісик походить з інтелігентної української сім'ї. Її батьки – емігранти. Щоб уникнути переслідування радянською владою, в 1949 році її сім'я вимушено покинула країну Україну та переїхала до Америки. Незважаючи на те, що сім'я Цісиків мешкала за тисячі кілометрів від Батьківщини, вона зберігала свої традиції й плекала її у своїх дітях. Батьки намагалися водночас інтегруватися в нову для них американську культуру, але ніколи не забували хто вони. Так головним правилом у сім'ї було розмовляти українською мовою. Квітка поєднувала навчання у звичайній американській школі з суботніми навчаннями у «Школі українства». До того ж, дівчинка займалася пластунством: в літніх таборах вона

вивчала українські пісні, традиції, була учасницею культурних заходів «Пласту».

Любов до музики привили до Квітки також батьки. Її батько – Володимир Цісик – відомий скрипаль. Саме він навчав дітей гри на скрипці та фортепіано. Проте варто зауважити, що Квітка Цісик не одразу знайшла своє призначення у співі. Спочатку вона навчилася гри на скрипці, потім опанувала сценічне мистецтво у балетній школі і співала в хорі з Майклом Джексонем [13].

У 17 років Квітка завершує навчання в High School of Music and Arts у Нью-Йорку і вступає до Binghamton University [13]. Там вона продовжує вдосконалювати навички гри на скрипці та спів. Згодом продовжує навчання в National Conservatory of Music of America в Нью-Йорку. Вона легко опановує всі стилі, в результаті у 1970 році вона отримує стипендію для навчання вокалу в The Mannes College of Music у бельгійському Генті, де згодом обирає оперний спів основним предметом [13].

Завдяки виступам у Нью-Йоркських клубах Цісик знайшла себе у музиці. Вона співала у різних стилях включаючи і джаз, і поп, і рок. Талант юної співачки було важко не помітити. Квітка починає співпрацювати з Квінсі Джонсом, Робертом Флеком, Бі Бі Кінгом та Карлі Саймон. Світову славу Квітці Цісик принесла саме любов до української музики. Вона записувала рекламну рок-пісню для Pepsi вранці, баладу для McDonalds в обідній час, гімн армії США вдень і 60-секундну оперу для AT&T вночі [13]. Квітка Цісик також була дотичною до реклами. Вона стала голосом рекламних джінглів світових брендів: Coca-Cola, Burger King, American Airlines, Delta Air Lines та інші. Впродовж 16-ти років Цісик була голосом автомобільної компанії Ford Motors. Рекламу Have You Driven a Ford Lately у її виконанні прослухали понад 22 мільярди разів [13].

Окрім того, Цісик працювала з продюсерами та співаками Америки. Квітка працювала на бек-вокалі у Майкла Джексона та Вітні Г'юстон [13].

На цьому музична діяльність Квітки Цісик не обмежувалася. Вона брала участь у зарисі саундтреків до голлівудських фільмів і навіть побувала у ролі

акторки. Наприклад, You Light Up My Life («Ти осяюєш моє життя») до однойменного фільму. Пісня отримала «Оскар» і «Золотий глобус» й була номінована на «Греммі» в категорії «Пісня року» в 1978-му [13].

Поетика виконавського стилю співачки відображає глибину та ніжність внутрішнього світу Квітки. Їй не потрібні були кричущі образи. Вона обирає класичний та простий стиль. Часто одягає вишите вбрання як символ своєї відданості Україні. Можна сказати, що в основі виконавського стилю Квітки Цісик лежав принцип «динамічної простоти», який передбачав прийняття людини такою, якою вона є.

Ціннісні орієнтири. Як вже згадувалося раніше, Квітка Цісик надзвичайно глибоко поважала Україну, її культуру, мову та традиції. Її орієнтиром була популяризація української музики, а зокрема українських народних пісень. Справою життя Цісик можна назвати саме записи українських пісень. Співачка говорила: «Я всім говорила, що українська музика дуже гарна, мелодійна і що народ такий співучий. А мені відповідали: якщо так, то заграй мені щось, заспівай мені щось... То є сумно, але ми не мали жодної платівки на професійному рівні. Бо то є дорога річ і забирає багато часу. Я зрозуміла, що мушу її зробити. І не тільки для своїх приятелів, а й для всіх українців. Бо я не могла, не мала змоги щось зробити для нашого суспільства, але тільки це. То був би такий дарунок. І я мріяла, що в Україні мене почують» [13].

Квітка Цісик стала авторкою перших у США альбомів з професійними записами україномовних пісень – «Квітка» (1980) та «Два кольори» (1989). У створенні цих композицій брали участь найкращі музиканти Нью-Йорка. Цікаво, що і тут не обійшлося без допомоги її глибоко патріотичної сім'ї. «Загалом Квітка вклала в ці альбоми близько 200 тисяч доларів. Голосом Квітки зазвучали пісні «Ніч така, Господи, місячна, зоряна», «Пісня про рушник», «Черемшина», «Я піду в далекі гори», «Два кольори», «Верше, мій верше» та інші» [13].

«У 1990 році обидві платівки було номіновано на премію «Греммі» в категорії «Сучасний фольк». Квітка Цісик планувала випустити ще третій

україномовний альбом з колисковими або сучасними піснями. Проте як обірвав її мрії та життя» [13].

Організація художньо-сценічного простору. Квітка Цісик належала до тих співаків, які стримано ставилися до «елементів видовищності в оформленні сценічного простору» [7, с. 102]. Чудового аранжування та унікального тембру голосу було цілком достатньо. Ніщо не мусило відволікати слухача від змісту пісень.

Комунікативна система «виконавець – публіка – виконавець». Тут варто зазначити, що щирість – головна ознака відносин виконавиці з публікою. Метою Квітки було віддати честь народові, який виплекав її родовід, народів чий голос з дитинства лунав у її серці. Їй це вдалося, оскільки її творчість викликала фурор. Незважаючи на те, що ввозити альбоми в Україну було заборонено, люди таємно надсилали диски та слухали їх. Публіка завжди обожнювала Цісик – чарівну квітку України. Зараз їй віддають шану концертами. Про неї пишуть книги, знімають фільми. На її честь називають вулиці, а в театрах – вистави.

Сутність виконавської унікальності. У виконавській манері Квітки Цісик – сила духу та спресований трагізм, а в тембрі – космічна скорбота та туга за рідною землею [13]. Справа в тому, що коли Цісик співала зі сцени, глядач чув не просто слова та музику, а відчував глибину внутрішнього світу, яка вище слів і музики. Квітка Цісик – єдина істинна зірка в діаспорі, що має українське коріння. Вона представила українську пісню на професійному та масштабному рівні. Аранжування її пісень було дуже якісним. Тож завдяки Квітці деякі композиції звучать незвичайно, осучаснено! [13]

Роль пластики та сценічного руху. Квітка Цісик сповідувала принцип природності й простоти в творчості. Міміка та жести приходили до неї під час виступу, будучи органічним вираженням драматургії тексту, висловлюючи біль і радість любові, страждання й тугу розлуки.

Якісні параметри голосу. Квітка мала рідкісне колоратурне сопрано. За оцінками музикознавців, Квітка мала унікальний вокальний тембр. У її голосі

був дзвінковий обертон, що є характерним лише для сопранової колоратури. Цісик також використовувала техніку «білого співу» [16]. Базується ця техніка на утворенні вузького яскравого звуку на відкритому горлі. Такі можливості голосу Квітки Цісик дозволили їй співати у різних жанрах – від опери та джазу до поп-музики. Загалом тембр Квітки Цісик світлий, звучить легко, але яскраво. Для цього вона використовує високе положення гортані. На більш низьких нотах вона навпаки опускає гортань, додаючи об'ємності звучанню. Яскравим елементом в її вокалі є «магічне» вібрато на довгих нотах. Щодо типу змикання голосових складок, Квітка Цісик використовувала тонке змикання. Вона співала на середній гучності з використанням твангу. Дуже рідко вона використовує товсте змикання зв'язок. Це саме стосується фальцету, його можна почути у пісні «Черемшина» та «Ой ходить сон коло вікон». Ще однією особливістю її голосу було плавне звуковедення та наявність вокалізів. Місцями наявне академічне виконання. Прослуховуючи пісню «Київський вальс» у виконанні Квітки Цісик неможливо не помітити техніку вокального плачу «сгу». Також Квітка добре володіє вокальною ритмікою та акцентуванням. В її піснях також зустрічаються елементи народного звучання. Окрім того, Цісик часто використовує мелізмами. Володіння динамікою забезпечує емоційне забарвлення пісні. Як бачимо, феномен її голосу є насправду унікальним.

Рівень майстерності й система підготовки. Сьогодні важко знайти в Україні виконавця, який би сягнув рівня майстерності та духовності Квітки. Він полягає перш за все в освітній підготовці співачки. Адже вона має вищу професійну освіту. До того ж Квітка майстерно поєднує вокальні стилі та техніки, про що згадувалося раніше.

Резюме. Квітка Цісик – це своєрідний феномен. Народившись та проживши життя в Америці, вона стала справжньою популяризаторкою української культури і музики за кордоном. Для української естради наприкінці 80-х її пісні були ковтком свіжого повітря – ніжний голос. «Співачка з діаспори» говорили про Квітку. «Ще ніхто і ніде так не співав пісні

мого друга Володимира Івасюка, як це зробила Квітка», – говорив про неї співак Назарій Яремчук [16].

Отже, Квітка Цісик залишила нам у спадок ніжне звучання свого голосу в безсмертних піснях, що є генетичним кодом кожного українця. Квітка Цісик відродила українські пісні. Її творчість надихнула митців на розвиток українського в Україні. У піснях Квітки Цісик переплелися свобода і натхнення, фантазія і життєвий оптимізм, радість і смуток, свобода і тривога... Душа співачки завжди належала Україні.

2.3. Платон Майборода – батько української естрадної музики

У реаліях сьогодення для кожного українця надзвичайно важливим є не тільки знати і слухати сучасних зірок української естради, а й пам'ятати про її засновників та музичну спадщину та не дати їй витокам канути в лету.

Говорячи про історію української естради неможливо не згадати видатну постать української естрадної музики – Платона Майбороду. Талановитий композитор-пісняр П. Майборода присвятив своє життя музиці та пісні. Саме через пісню митець звертався до людської душі. Його твори просякнуті фольклором. Вони торкнулися струн душ слухачів як і в нашій країні, так і далеко за її межами.

Народна пісня – неоціненний скарб що містить в собі споконвічну мудрість і слугує невичерпним джерелом натхнення для композитора. «Таке творче кредо знайшло свій вияв у перших композиторських спробах Майбороди. Він шукав красу в трудовому житті народу, в народних піснях» [18].

Творчість Платона Майбороди відіграла вирішальну роль в становленні національної музичної культури. «Його порівнюють з Ф. Шубертом, бо в обох випадках субкультурні жанри піднялися на високий академічний п'єдестал, не втративши при цьому своєї широкої популярності» [19].

Платон Майборода закохався у музику ще в дитинстві. Народився композитор на Полтавщині в селянській родині, в якій дуже любили народну музику, знали чимало пісень та грали на різних музичних інструментах. Старший брат Платона Георгій першим проклав шлях до музики. Він став прикладом для молодшого брата та прищепив йому любов до музики [18].

Переїзд сім'ї до Запоріжжя став новим етапом життя П. Майбороди. Саме тут почав опановувати музичну грамоту та писати перші партії нескладних п'єс для шкільного оркестру.

Після невдалої спроби стати студентом Київської консерваторії, Платона Майбороду взяв до себе педагог – Л. М. Ревуцький. Таким чином розпочався шлях П. Майбороди. Розквіт творчої діяльності композитора відбувся після війни.

Платон Майборода викладав у Київському музичному училищі ім. Р. Глієра та у вечірній музичній школі для юнацтва. У той період він розпочинає цікавитись піснею. У 1948 році разом з українським поетом Олексою Ющенком вони створили динамічну, героїчну «Щорсівську» та дві ліричні пісні: «Вже вечірня зоря засяяла» та «Дівоча» [18].

Також Платон Майборода плідно співпрацював з М. Рильським, В. Сосюрою, М. Стельмахом, В. Бичком, Д. Луценком, В. Симоненком та ін., написав твори на вірші Шевченка і Л. Українки. У 1949 році П. Майборода познайомився українським поетом та літературним критиком – Андрієм Малишком. Він також мав глибоке відчуття музики, писав вірші і сам створював до них мелодії. Разом вони написали понад двадцять пісень, серед яких такі шедеври, як: «Рідна мати моя» («Пісня про рушник»), «Білі каштани», «Київський вальс», «Пісня про вчительку» [17].

Найвпізнаванішим музичним твором митців є пісня «Рідна мати моя». Вона стала символом подяки матері та візитною карткою України. Пісню було перекладено на 35 мов. «Це пісня, яка побувала у космосі й підкорила усі континенти, пісня, що увійшла до «Золотого фонду української музики» і давно вже стала народною!» [19] Проте мало хто знає, що для створення цього

шедевру знадобився лише один день. Пісню було написано для фільму «Літа молодії» у 1958 р. До того ж, перший рядок пісні Платон Іларіонович придумав сам.

Пісня «Рідна мати моя» є виразом вдячності та шанування матері. Вона оспівує найближчу та найріднішу людину – матір, яка важлива для кожної людини, передає відданість, турботу та любов до матері, яка завжди поруч у будь-яких обставинах.

Ще один творчий доробок композитора – «Пісня про вчительку» – стала символом української школи та навіки закарбувалася в пам'яті багатьох поколінь. Довершеною кантиленою приваблюють твори Майбороди «Ми підем, де трави похилі», «Ти моя вірна любов» та «Колискова». Хвилювала композитора і вірність власній історії, яскравим прикладом чого може слугувати «Пісня про козацькі могили». Крім того, у творчій спадщині митця є також «Героїчна увертюра» для симфонічного оркестру поема, вокально-симфонічна поема «Тополя», музика до драматичних спектаклів та до кінофільмів.

Про унікальність таланту композитора влучно висловився Олександр Білаш, знайшовши найвиразніше визначення сутності П.І. Майбороди як явища: «Платон Майборода вибухнув піснею» [18].

Отже, не зважаючи на плин років, пісні Платона Майборода торкаються найпотаємніших струн нашої душі. «До творчої спадщини українського композитора – лауреата Шевченківської премії, народного артиста України – Платона Майбороди входять вокально-симфонічні твори, увертюра для симфонічного оркестру, музика до театральних вистав та кінофільмів, понад 100 пісень, багато з яких увійшли до духовної скарбниці українського народу» [19]. Творчість Платона Майбороди відіграла важливу роль у розвитку української пісенної творчості у ХХ столітті, кращі твори якої стали ввійшли у пісенну скарбницю світового мистецтва. Композитор залишив унікальний та неоціненний спадок. Завдяки йому народна пісня здобула світове визнання,

тому недаремно і цілком справедливо Платона Майбороду називають «батьком» української естради

ВИСНОВКИ

Підсумки та аналіз матеріалів дослідження дають можливість зробити наступні висновки. Феномен естрадного вокального мистецтва як масової культури полягає у його здатності об'єднувати та впливати на широке коло людей, створюючи спільний простір співпереживань, емоцій та цінностей. Це єдине мистецтво, яке може одночасно розважати, надихати та вражати своїм масштабом та різноманіттям жанрів.

Явище естрадного мистецтва виникло не так давно. Проте діонійська музика є одним з джерел естрадної музики. Було виділено 4 основні періоди українського вокального мистецтва. До того ж було охарактеризовано розвиток естрадного вокального мистецтва України в реаліях війни.

Естрадного вокального виконавства в контексті ХХІ століття зазнало значних змін під впливом технічних і суспільних трансформацій. Функції естрадного вокального мистецтва та його основні принципи, на яких базується естрада, відкривають перед глядачем можливість активної участі, легкості сприйняття та синтезу різних мистецьких виразів. Естрада визначається сталим і змінним характером, включаючи концепції шоу, стилістичні відтінки та індивідуальність виконавців, які складають основу сучасного вокального естрадного жанру.

Еволюція виконавського стилю естрадних співаків, їх постійна динаміка та оновлення репертуару як риса, властива масовій культурі загалом. Зазначено, що виступ естрадного співака вимагає від нього надзвичайної концентрації та спроможності спричиняти бажання аудиторії слухати та співчувати йому протягом короткого виступу. Специфічні навички сучасного естрадного співака включають уміння налагоджувати діалог з аудиторією та впливати на неї.

Музична естрада тісно пов'язана з поняттям «масова культура». Визначивши культуру як багатовимірну систему, що об'єднує соціальні, культурні, релігійні та художні аспекти, було встановлено взаємозв'язок між естрадою та масовою культурою як протилежними, але взаємопов'язаними

явищами. Особливу увагу приділено впливові масової культури на естрадне вокальне мистецтво, визнаючи його як важливий елемент культурної комунікації та формування сучасних систем цінностей. Естрада виступає як регулятор смаків, ідей та образів у суспільстві.

Характеристики сучасного естрадного мистецтва, визначені Т. Рябухою, вказують на його вбудованість у систему комерційної маскультури, професійний підхід до створення музики та текстів, стандартизовану природу шлягерів та зростання ролі сценічної репрезентативності у зв'язку з розвитком масових комунікаційних засобів.

Творчі принципи естрадного виконавства базуються на специфічних особливостях звуковидобування, фразування та інших технологічних прийомах, вимагаючи точного відтворення музичної структури та стилістичних ознак сучасної естрадної музики, основних специфічних аспектів естрадного вокального мистецтва, враховуючи його еволюцію в сучасному масштабі.

Феномен творчої особистості естрадного співака відображає багатогранність цього явища. Справжні артисти естради – це талановиті художники, які вражають аудиторію своїм мистецтвом, надихають та впливають на культуру та суспільство. Аналіз творчої особистості співака розкриває психологічні аспекти, систему художніх принципів, семантику образу та вокально-професійну техніку. Глибоке розуміння цих аспектів дозволяє оцінити талант та унікальність виконавця.

Яскравою представницею естрадного мистецтва, характеристика якої подана за схемою Н. В. Дрожжиної, репрезентована унікальна і багатогранна виконавиця Квітка Цісик. У піснях Квітки Цісик, яка популяризувала українські пісні, переплелися свобода і натхнення, фантазія і життєвий оптимізм, радість і смуток.

Творчість Платона Майбороди – батька української естрадної музики, його спадок став вагомим внеском у розвиток української пісенності ХХ століття, наділивши світове мистецтво унікальними та незабутніми мелодіями.

Отже, естрадне вокальне виконавство як феномен масової культури є

складним мистецьким жанром. Воно являє собою комплекс таких структурних компонентів, як техніка володіння співацьким голосом, індивідуальний виконавський стиль, пластика, виразність, оригінальний образ тощо, які втілюються на сцені під час виконання твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бурлака А. Сучасна українська естрадна пісня як засіб трансляції культурної ідентичності. *Питання культурології*. Вип. 41. Березень 2023. С. 43–51. URL: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.41.2023.276688>
(дата звернення: 15.10.2023)
2. Вільямс Р. Ключові слова: Словник культури та суспільства. Лондон: Фонтана, 1983. 286 с.
3. Волошин Петро. Творчі принципи естрадного вокального мистецтва. Науково-методична робота. URL : <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/93-innovatsiyi-v-osviti-zdobutky-ta-perspektyvy-11-zhovtnia-2019-roku/316-tvorchi-printsipi-estradnogo-vokalnogo-mistetstva>
(дата звернення: 15.10.2023).
4. Гребенюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість: Психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти: монографія. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 1999. 168 с.
5. Джинерс С. Масове суспільство. Лондон: Академічна преса, 1976. 288 с.
6. Дрбчук Ю. П. Українська пісенна естрада 70–80-Х рр. Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Філософія, культурологія, соціологія. 2014. Вип. 7 С. 69–72.
URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_fks_2014_7_11
(дата звернення: 6.10.2023).
7. Дрожжина Н. В. Вокальне мистецтво естради: історія, теорія, практика: навчальний підручник для здобувачів ступеня магістра закладів вищої освіти культури і мистецтв III–IV рівнів акредитації зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» спеціалізації «Музичне мистецтво естради». Харків: Видавництво «Естет Принт», 2019. 336 с. URL : https://num.kharkiv.ua/share/books/підручник_Дрожжина_2020.pdf

- (дата звернення: 1.10.2023).
8. Кочержук Д.В. Естрадне мистецтво в незалежній Україні: стан і перспективи розвитку в XXI столітті. DOI: <https://doi.org/10.34026/1997-4264.31.2022.267532> (дата звернення: 12.11.2023).
 9. Кравчук Р. Квітка Цісик. URL: <http://www.hetman.tv/nomera/2013/2013-4-5-52/kvitka.html> (дата звернення: 10.10.2023).
 10. Крищенко В. Благословенний будь, вічний українцю! *Культура і життя*. 2005. 6 квіт. С. 2.
 11. Кузик В. Платон Майборода. Київ: Музична Україна, 1978. 49 с. (Творчі портрети українських композиторів).
 12. Манько. С. Б. Тенденції розвитку естради у військовий час. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.078.12> (дата звернення: 10.11.2023)
 13. Ми з України: що треба знати про Квітку Цісик. URL: <https://vogue.ua/article/culture/muzyka/shcho-potribno-znati-pro-spivachku-kvitku-cisik-48170.html> (дата звернення: 12.11.2023)
 14. Мозговий М.П. Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні: дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.01. Київ, 2007. 175 с.
 15. Музична естрада: словник / укладач В. М. Откидач. Харків, 2004. 445 с.
 16. «Незабутня Квітка Цісик». URL: <https://zn.ua/ukr/ART/sin-kvitki-cisik-vivchaye-ukrayinsku-movu-.html> (дата звернення: 1.10.2023)
 17. Пісня про рушник – гімн материнській любові. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/sochin/printout.php?id=38&bookid=7> (дата звернення: 7.11.2023)
 18. Платон Іларіонович Майборода: до 100-річчя від дня народження українського композитора. URL: <https://younglibzp.com.ua/platon-ilarionovich-majboroda-do-100-richchya-vid-dnya-narodzhennya-ukrainskogo-kompozitora/> (дата звернення: 11.11.2023)
 19. Про композитора Платона Майбороду. <https://1music.com.ua/common/pro-kompozitora-platona-mayborodu> (дата звернення: 1.11.2023)

20. Рябуха Т. Н. Пісня як жанрово-стильовий феномен. *Вісник Харків. держ. Академії дизайну і мистецтв*: зб. наук. пр. / за ред. Даниленка В. Я. Харків: ХДАДМ, 2015. (Мистецтвознавство: №6). С. 157–161.
21. Самая Т. В. Базові засади естрадного мистецтва. *Мистецтвознавчі записки*: зб. наук. пр. Київ: Міленіум, 2012. Вип. 21. С. 219–227.
22. Самая Т. Вокальне мистецтво естради як чинник культурного життя України другої половини ХХ – початку ХХІ століття: дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01. Київ, 2017. 199 с.
23. Сапожнік О. В. Сучасна популярна естрадна музика. Київ, 2000. 64 с.
24. Сіряк А-А. С. Розвиток українського естрадного мистецтва ХХ початку ХХІ: кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр».. Херсон : ХДУ, 2023. 36 с.
25. Солодовник В. Естрада. URL: <https://tur.kosiv.info/ukrainian-culture/468-%D0%B2-%D1%81%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B0.html>
(дата звернення: 15.10.2023)
26. Солодовник В. Естрада. *Енциклопедія сучасної України*. URL : http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18031 (дата звернення: 21.10.2023).
27. Соломонова О. Б. Музична освіта: теоретичні та історичні дисципліни крізь призму «сміхового аспекту». *Музична освіта в Україні: теорія і практика*. Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2003. Вип. 29. С. 172–180.
28. Тормахова А. М. Філософія музики в контексті європейської музичної культури 19–20 ст.: дис. ... канд. філософських наук: 09.00.08. Київ, 2009. 201 с.
29. Шрамко Я. В. *Актуальні проблеми духовності*: зб. наук. Праць. Кривий Ріг, 2009. Вип. 10. С. 340–349.